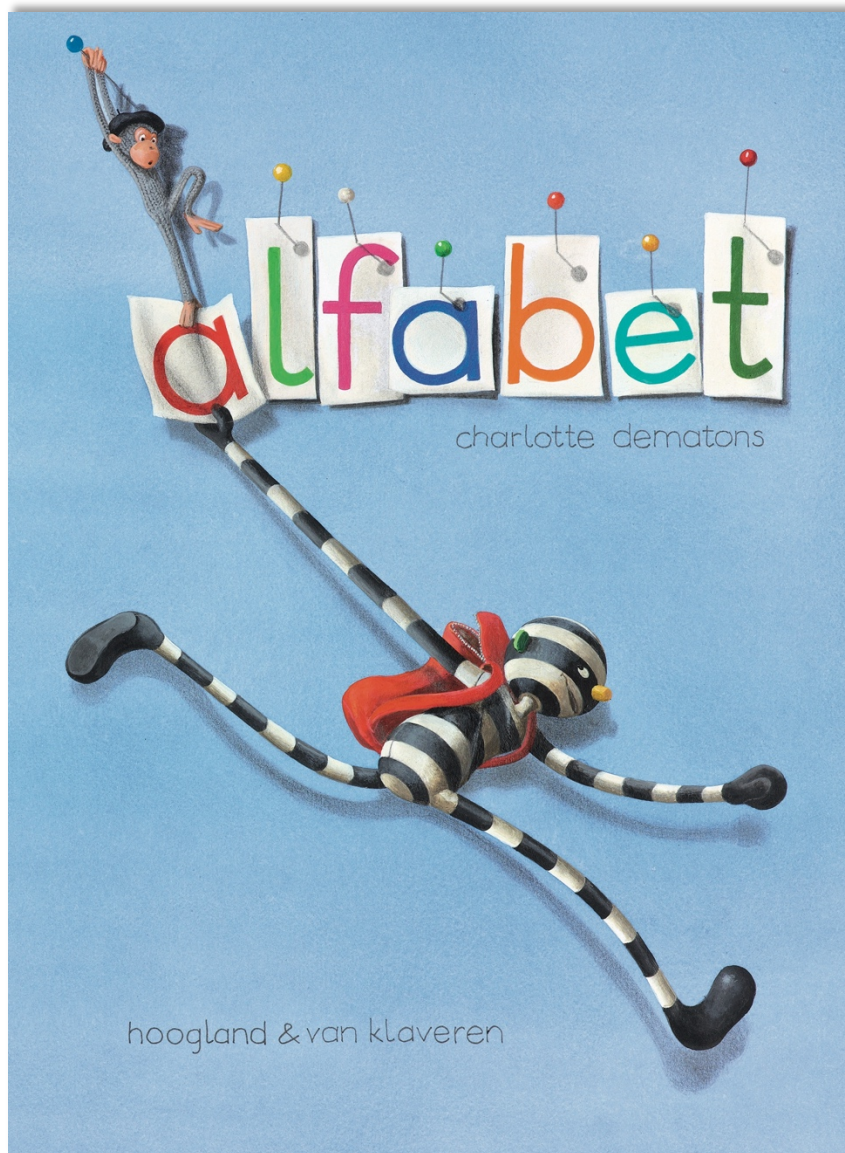

De **Woutertje Pieterse Prijs** in de klas (en thuis)
Tips om de mooiste boeken van 2020 in te zetten

LESTIPS voor GROEP 4 EN 5 van het BASISONDERWIJS

De Woutertje Pieterse Prijs bekroont de mooiste boeken die het vorige jaar zijn verschenen. Er zijn zes boeken genomineerd, die geschikt zijn voor uiteenlopende leeftijdsgroepen.

Om leraren te inspireren aan de slag te gaan met actuele én goede kinderen jeugdboeken, bieden wij lestips bij de genomineerde boeken van 2021 aan. Voor elke groep een boek dat je kunt inzetten voor het vergroten van het verhaalbegrip van leerlingen, van groep 1 van het basisonderwijs tot en met klas 5 van het voortgezet onderwijs.

Voor wie zijn deze lestips?

Deze lessuggesties richten zich op het boek *Alfabet* van Charlotte Dematons (Uitgeverij Hoogland & Van Klaveren), een boek dat geschikt is voor kinderen vanaf 4 jaar. Deze lestips zijn bedoeld voor groep 4 en 5 van het basisonderwijs.

Alfabet van Charlotte Dematons

Dit is geen gewoon ABC-boek, maar een verhalenvertellend zoekboek met een originele invalshoek. Elke prent in dit tekstloze prentenboek is gewijd aan één letter van het alfabet. In kleurrijke gedetailleerde afbeeldingen zijn voorwerpen en werkwoorden met elkaar verbonden. Beginnend met een Apenrots vol Apen en een Achtbaan met een Ambulance, Aanhangwagen en Autoped; eindigend met een Zwarte Zee vol Zeemeerminnen met een Zonnebril Zittend in een Zitzak op het Zand. Het zijn afwisselend drukke en rustige platen, allen met een eigen verhaal als verbindend basiselement, zoals Blauwe Bergen, een Centrale Cirkel en Eilandjes van Eigeel. Bovendien kom je op elke prent letterdief Alfabet tegen, die behalve de letter ook een voorwerp van de pagina steelt. Met zo'n 3000 verbeelde woorden is dit een zoekboek voor zowel jong als oud. Iedereen doet door de gelaagdheid eigen ontdekkingen op het gebied van kunst, boekpersonages of plant- en dierkunde.

Het prentenboek heeft een groot formaat en voor groepsgebruik is er zelfs een speciale extra grote editie uitgebracht.

Een boek over

- het alfabet
- visuele verhalen
- de kracht van verbeelding

Uit het juryrapport

Een zoek- en ontdekboek waarin op elke pagina een letter uit het alfabet aanleiding is voor talloze illustraties die spannende werelden oproepen. Een huzarenstukje, dat je fantasie prikkelt.

Werken aan verhaalbegrip en het ontwikkelen van literaire competentie

Kijk- en zoekboeken vragen om goed te kijken en te zoeken en om verbanden te leggen. Kinderen leren over oorzaak en gevolg en over deel en geheel. Nauwgezet en strategisch zoeken zorgt ervoor dat kinderen zelf ontdekkingen doen en helpt hen bij hun cognitieve ontwikkeling. Wil je hier meer over weten, lees dan *Open Boek* (zie bronnenlijst).

Tekstloze prentenboeken dragen bij aan het ontwikkelen van beeldende geletterdheid. Goed leren kijken naar beelden, het *beeldlezen*, moet net als het lezen van teksten geleerd worden. Daarbij gaat het erom dat je kinderen gericht en systematisch leert kijken naar prenten. Wil je hier meer over weten, lees dan *Aan de slag met kinderboeken* (zie bronnenlijst).

Abecedaria¹ zijn ABC-boekjes die gebruikt worden om de letters en de volgorde van het alfabet te leren. Met een plaatje en een kort gedichtje om het makkelijk te onthouden, zoals het bekende 'A is een Aapje, dat eet uit zijn poot'. Charlotte Dematons heeft hier een nieuwe draai aan gegeven. Ze heeft niet één voorwerp, maar zoveel mogelijk voorwerpen met dezelfde beginletter bij elkaar in beeld gebracht, als een visueel woordenboek.

¹ Zie *Algemeen letterkundig lexicon*: www.dbnl.org/tekst/dela012alge01_01/dela012alge01_01_00094.php

De Kat Krabt de Krullen van de Krat | Verwerking 1

Beginrijm

Presenteer het boek en laat leerlingen ontdekken wat er allemaal te zien is.

Allitereren

Noem wat allitererende zinnen als 'Liesje Leerde Lotje Lopen Langs de Lange Linde Laan' en 'de Kat Krabt de Krullen van de Krat', een verbastering van het bekende 'de Kat Krabt de Krullen van de trap'. Kijk bij de letter K en ontdek samen de Kat die daar aan de Krat van de Kleine Kapitein aan het Krabben is.

Eigen beginrijm

Kunnen de leerlingen zelf ook zo'n zin bedenken met allemaal woorden die met dezelfde letter beginnen? Gebruik het boek als inspiratiebron. Laat ze allen een beginletter kiezen of vraag ze met de beginletter van hun eigen naam aan de slag te gaan. Laat ze dan de prent van die letter goed bekijken. Welke woorden kunnen ze gebruiken voor een mooie, gekke, fantasievolle zin? Zijn er ook werkwoorden met die beginletter te vinden?

Tekenen

Als ze een zin hebben geformuleerd, kunnen ze ook proberen om die zin te gaan tekenen. Kunnen andere leerlingen de zin raden door naar de tekening te kijken?

Het ABC | Verwerking 2

Eindrijm

Letterdief Alfabet is het verbindende element in dit zoekboek. Hij steelt niet alleen letters, hij neemt ook van elke pagina een voorwerp mee. Door goed speurwerk komen de leerlingen erachter welk voorwerp dat is, want Alfabet draagt steeds meer met zich mee.

Speuren

Laat de leerlingen in duo's op zoek gaan naar alle voorwerpen die de dief steelt. Door heen en weer te bladeren en te kijken hoe Alfabet steeds verandert, kom je erachter wat hij van de vorige pagina heeft meegenomen. Ter controle kunnen de leerlingen daarna op de laatste spread zien welke voorwerpen allemaal aan de waslijn hangen, die hij bij de letter W heeft gestolen. Daar zullen ze dan ook ontdekken dat niet alles er nog hangt, want de druiven en de roze koek heeft Alfabet opgegeten en de xantus alk is weggevlagen.

Bij het speurwerk kunnen de leerlingen ook de website www.alfabetboek.nl/ gebruiken en de AR-app voor mobiel of tablet (zie de QR-code op het boek).

Differentiatie

Niet alle woorden zijn even makkelijk. Om sommige leerlingen niet te ontmoedigen en anderen uit te dagen, kun je van tevoren ook de letters verdelen in 3 niveaugroepen:

kleine uitdaging		uitdaging		grote uitdaging	
D	druiven	A	alpinopet	C	ceintuur
J	jurk	B	boxershort	E	espadrilles
K	ketting	G	gympak	F	floret

L	luier	H	horloge	O	overgooier
R	roze koek	I	ijsmuts	P	poncho
S	sokken	M	mantel	Q	quetzal
W	waslijn	N	nachthemd	U	ukelele
Z	zonnebril	T	tuinbroek	X	xantus alk
		V	vlinderstrik	Y	yin-en-yangteken

Verzamelen

Zet alle woorden na de opdracht samen op een rijtje op het bord, zodat iedereen een overzicht heeft van het hele alfabet. Wijs alle voorwerpen nog eens aan in het boek en bespreek eventueel wat het is, als dat nog niet duidelijk is voor iedereen.

Rijmen

Bedenk met elkaar rijmwoorden bij een voorwerp. Vraag of de leerlingen in duo's een rijmalfabet willen schrijven met die woorden. Lukt het ze om bij elk woord een rijmwoord te vinden en er een zin van te maken? Geef als voorbeeld de eerste regels:

A is van alpinopet, die staat op het hoofd van Alfabet

B is van boxershort, die is altijd heel erg kort

C is van ceintuur, die.....

Laat ze de moeilijk te rijmen woorden overslaan of laten rijmen op de vorige of volgende zin.

Opzeggen

Als de leerlingen het alfabet af hebben, kun je het alfabet samen voordragen. Ieder om de beurt een letter.

Geen bloem heet bloem | Verwerking 3

Deel en geheel

De totstandkoming van het boek

Bekijk samen het filmpje <https://youtu.be/fmmlOxkaWr4> waarin Charlotte Dematons laat zien hoe het boek *Alfabet* tot stand is gekomen. Ze vertelt hoe ze het probleem van 'de aap' heeft overwonnen. 'Geen aap heet aap' zegt ze, dus was het niet mogelijk om apen te tekenen bij de letter A. Praat er na het filmpje met de leerlingen over na. Wat bedoelt Charlotte precies? Kunnen leerlingen soorten apen noemen? Kunnen ze nog meer voorbeelden bedenken waar een soortnaam niet gebruikt kan worden om te tekenen? Welke dinosaurus heet bijvoorbeeld dinosaurus? Of welke bloem heet bloem? Kunnen leerlingen bepaalde dinosaurussen of bloemen bij naam noemen? Kijk samen in het boek of ze deze ook tegenkomen bij de juiste letter.

Speuren naar de bloemen

Dit gesprek vormt een mooie aanleiding om op zoek te gaan naar alle bloemen die in het boek staan. Laat de leerlingen alle bloemen opzoeken en kijken of ze de naam ervan weten. Ze kunnen het opzoeken op de website die bij het boek hoort www.alfabetboek.nl/ of via de AR-app op tablet of mobiel.

Je kunt natuurlijk ook een andere speurvraag geven, zoals alle dieren, boekpersonages, etenswaren of dinosaurussen.

Alfabet op soort

Lukt het ook om van de gevonden woorden een alfabet van die soort te maken? Een bloemenalfabet, dinosaurusalfabet of dierenalfabet? Laat ze aanvullen aan de hand van een register in een bloemen-, dinosaurus- of dierenboek.

Meer lezen

Meer leestips voor de middenbouw bij *Alfabet*?

- www.alfabetboek.nl/lesbrief/

Meer samen kijken en zoeken? Bekijk dan:

- *Nederland* (2012) van Charlotte Dematons, Uitgeverij Lemniscaat.

Bronnen

- Koeven, Erna van, (red.) (2006). *Aan de slag met kinderboeken. Een programma leesbevordering ten behoeve van pabostudenten*. Leidschendam: Biblion. (tweede herziene druk).
- Walta, Jos (2020). *Open Boek. Handboek leesbevordering*. Eindhoven: Boekenberg Uitgeverij. (zesde druk, volledig herziene versie).
- Winter, Willebrord de (2012). Tekenen, kijken en prentenboeken. Over de vruchtbare verhouding van woord en beeld. In Piet Mooren, Karen Ghonem-Woets, Erna van Koeven, Jeanne Kurvers, & Herman Verschuren, *Verborgene talenten. Jeugdliteratuur op school*, pp. 317- 335. Bussum: Coutinho.

Deze leestips zijn ontwikkeld door Loes Reichenfeld in opdracht van de Stichting Woutertje Pieterse Prijs. Ze worden aangeboden dankzij de steun van de Brook Foundation en De Versterking.

www.leesmetloes.nl

www.woutertjepieterseprijs.nl

© LEES met LOES en Stichting Woutertje Pieterse Prijs, 2021